

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

СУЧАСНА КРИМІНОЛОГІЯ: ДОСЯГНЕННЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю
кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

(Харків, 9 грудня 2016 р.)

За редакцією *В. Я. Тація, Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2016

УДК 343.9(477)
ББК 67.9(4УКР)61
С89

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. В. Я. Тацій,
д-р юрид. наук, проф. А. П. Гетьман,
д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін,
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, асист. О. В. Таволжанський,
зав. лабораторії Ю. Г. Бойко

С89 Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи : матеріали Між-
нар. наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримінально-виконавчо-
го права, Харків, 9 груд. 2016 р. / за ред. В. Я. Тація, Б. М. Головкіна. – Харків :
Право, 2016. – 236 с.

ISBN 978-966-937-109-6

ISBN 978-966-937-109-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право»,
2016

Список літератури

1. Европейские пенитенциарные правила: официальное издание Совета Европы. – Страсбург, 1997. – 137 с.

2. Европейская Конвенция по предупреждению пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания 1987 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://base/garant.ru/1305480>

Науковий керівник – к. ю. н., доц. М.В. Романов

К. Д. Кулик, асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ЛАТЕНТНІСТЬ РОЗБЕЩЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Велика кількість вчинених злочинів, зокрема розбещення неповнолітніх, унаслідок багатьох причин не потрапляє до офіційної кримінально-правової статистики. Незареєстровані злочини у кримінології називають латентними, або прихованими. Дослідженню латентності злочинності присвячені роботи таких відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, як Р. М. Акутаєв, Б. М. Головкін, І. М. Даньшин, Г. Й. Забрянський, О. О. Ковалкін, О. О. Конєв, В. В. Лунєєв, В. Ф. Оболенцев, А. С. Шляпочников та ін.

Єдиної думки щодо визначення поняття “латентна злочинність” серед кримінологів не існує, але є певною мірою подібні точки зору щодо її змісту. Таким, що найбільш точно відбиває сутність цього явища, вважаємо визначення, надане В. Ф. Оболенцевим, який стверджує, що латентна злочинність – це сукупність фактично вчинених, однак невиявлених або таких, що внаслідок інших певних обставин не стали відомі правоохоронним органам, злочинів, відомості про які у зв'язку з цим не знаходять відображення в офіційній кримінально-правовій статистичній звітності [1, с. 26].

Латентність розбещення неповнолітніх має свої особливості, що зумовлено багатьма обставинами. Для виявлення

рівня та причин латентності розбещення осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку, нами було проведено анкетування 100 експертів – співробітників Управління превентивної діяльності Національної поліції України в Харківській області. На основі обробки даних анкет маємо такі результати: середній показник рівня латентності розбещення неповнолітніх обрахований на підставі отриманих даних і дорівнює 1:5,71. Тобто, на думку експертів, на один зареєстрований злочин припадає майже шість незареєстрованих випадків розбещення неповнолітніх. При цьому досліджуване співвідношення визнали як 1:1 – 19% опитаних; 1:10 – 18%; 1:5 і 1:3 – 14% та 12% відповідно; 1:9 – 10%; 1:4 – 9%; 1:2 – 8%; 1:8 – 4%; 1:20 – 3%; 1:6 – 2%; 1:15 – 1% експертів.

Також було проведено анонімне анкетування 433 осіб віком від 18 до 30 років, які проживають на території України. Результати дослідження виявили, що 26,6% опитаних у дитинстві ставали жертвою розбещення неповнолітніх, але тільки 38,1% потерпілих зверталися до правоохоронних органів (за 100% приймалася кількість осіб, які були жертвою, тобто 115 опитаних).

Статистичні дані нашого дослідження ще раз підтвердили думку про те, що кількість злочинів залежить не стільки від

діяльності правоохоронних органів, скільки від бажання та можливості потерпілих та їх родичів подавати заяву про вчинений злочин [2, с. 114–117]. На користь цього судження зауважимо, що приблизно третина жертв домашніх сексуальних посягань повідомляють про факти розбещення щодо них. Фіксуються ж тільки найбільш небезпечні злочинні прояви розпусних дій, які мають тяжкі наслідки чи гучний резонанс.

На думку опитаних експертів, єдиної причини латентності розбещення неповнолітніх не існує, вона виникає через їх комплекс, зокрема: 1) неповідомлення жертвами та їх батьками про вчинення розпусних дій правоохоронним органам (77% опитаних); 2) залякування жертви злочинцем (49%); 3) неповідомлення потерпілими про зазначені дії через малолітство, неусвідомлення протиправності розпусних дій, сприйняття їх за гру або через безпорадний стан (фізичні вади зору, слуху, каліцтво) – (48%); 4) недовіра населення до правоохоронних органів (17%).

Причинами незвернення до правоохоронних органів потерпілих та їх батьків і неповідомлення про факт вчинення розбещення неповнолітніх експерти назвали: а) малолітство потерпілої особи, через яке вона нікому не розповідає про вчинений щодо неї злочин (72% відповідей); б) сором дитини (66%); в) страх жертви перед злочинцем (45%); г) небажання батьків або осіб, що їх замінюють, розголошувати інформацію про вчинення розпусних дій щодо своїх дітей (33%); д) вчинення розбещення самими батьками або родичами розбещення неповнолітніх (7% опитаних)¹.

Проведений нами контент-аналіз преси та інтернет-новин як в Україні, так і за кордоном дає підстави стверджувати про наявність випадків розбещення неповнолітніх у школах-інтернатах, духовних семінаріях, оздоровчих та літніх

таборах. Зазвичай злочинні дії вчиняються працівниками названих установ, а за наявності певних злочинних та корупційних зв'язків й іншими особами, які користуються так званими “послугами” цих установ. Так, розголосу набув скандал, пов'язаний із роботою дитячого табору “Артек” [3] у 2009 р. Цей випадок дав можливість привернути увагу громадськості до проблеми сексуальної експлуатації неповнолітніх осіб та вчинення щодо них статевих злочинів, зокрема розбещення неповнолітніх.

До причин, які ускладнюють розуміння та фіксацію реальної картини вчинення у цих установах злочинів, зокрема розбещення неповнолітніх, є: кругова порука між їх працівниками, результатом якої є свідоме замовчування подібних фактів, страх керівництва та працівників цих установ щодо можливості розголосу, корупційні зв'язки, моральна розбещеність організаторів, наявність попиту на організацію “ескорт-послуг”, проституції та будинків розпусти, сором потерпілих, недовіра дорослих людей до розповідей дітей.

Високим рівнем латентності також характеризуються випадки вчинення розпусних дій неповнолітніми особами, які досягли віку кримінальної відповідальності за цей злочин. Серед вивчених нами справ таких випадків було виявлено 8,3%. Старші неповнолітні досить часто спілкуються із молодшими дітьми на сексуальні теми, разом переглядають журнали еротичного змісту чи відео порнографічного характеру, розповідають про вікові зміни у будові тіла людини, супроводжуючи це оголенням статевих органів та непристойними доторканнями до них. При цьому молодші діти, не вважаючи зазначені дії протиправними, нікому про них не розповідають. І навіть при виявленні фактів розбещення неповнолітні злочинці частіше за все уникають кримінальної відповідальності за вчинення даного виду злочинів завдяки “мирному вирішенню” питання з батьками жертви, виплаті їм грошової компенсації або через низку інших

¹ У зв'язку із вказівкою експертами декількох причин загальна їх сума становить більше 100%.

причин.

Ще одним осередком вчинення злочину, передбаченого ст. 156 КК України, є комп'ютерні мережі та Інтернет. Нині у відкритому доступі з'являється велика кількість продукції еротичного та порнографічного характеру. Тому вчинення злочинів сексуального характеру стало можливим із використанням означених засобів комунікації. При цьому мають місце не реальні фізичні статеві зносини, а "віртуальні". Нерідко такі дії є передумовою вчинення злочинів уже в справжньому повсякденному житті (втягнення у проституцію, торгівля

людьми, викрадення людей, статеві зносини з особами, які не досягли статевої зрілості, розбещення неповнолітніх тощо).

Наслідками невиявлених випадків розбещення неповнолітніх є не тільки викривлення статистичних показників злочинності, а й психологічні та фізіологічні травми, глибокі депресії, девіантні форми поведінки, замаху на самогубство тощо. Отже, важливість проблеми виявлення латентних випадків розбещення неповнолітніх та запобігання їм є беззаперечною, бо саме її вирішення дасть змогу зберегти фізичне та психічне здоров'я майбутнього покоління.

Список літератури

1. Оболенцев В. Ф. Актуальні проблеми латентної злочинності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Валерій Федорович Оболенцев; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2001. – 185 с.

2. Кочеткова С. В. Опыт анализа насилия в семье / С. В. Кочеткова // Социологические исследования. – 1999. – № 12. – С. 114–117.

3. Скандал в "Артеке": педофилия по-украински [Электронный ресурс] // Аргументы и Факты. – Электрон. текстовые данные. – Режим доступа: <http://www.aif.ru/incidents/14065> (дата обращения: 03.09.2016). – Загл. с экрана.

Науковий керівник – к.ю.н., доц. М.Ю.Валуйська

С. П. Люлько, головний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення діяльності військових прокуратур Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України, м. Київ

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ ПРОКУРОРАМИ

Розбудова демократичної правової держави згідно з нормами Конституції вимагає створення дієвої системи правоохоронних органів, яка б забезпечувала реалізацію функцій держави та розвиток громадянського суспільства. Нині непроста ситуація в країні спричинена низкою проблем – це: наявність протиріч у законодавстві, недостатньо ефективна діяльність, зниження престижу правоохоронних

органів та критично низький рівень довіри до них населення, невідповідність соціального та правового становища співробітників тощо. Однак процеси реформування правоохоронних органів, зумовлені потребами їх більш активної участі у вирішенні перспективних та поточних проблем життєдіяльності українського суспільства, у фактичних умовах війни набули незворотного характеру.